

Jus Canonicum In V. Libros Decretalium Distributum

novâ Methodo explicatum, Omnibus Capitulis Titulorum (qui in Antiquis, & novis Libris Decretalium continentur) promiscuè & confusè positis, in ordinem doctrinæ digestis. Adjunctis Aliis Quæstionibus Connexis, Quæ Ad Plenam Cujusque Tituli, Aut Materiæ Cognitionem, Et Expositionem Pertinent. ...

Respondens Libro Quarto Decretalium : In Quo De Sponsalibus, Et Matrimoniis, & quae eis annexa sunt, agitur, eadémque plenè, & theoricè explanatur, & declarantur ...

Pirhing, Ehrenreich

Dilingae, 1678

Titulus. IX. De Conjugio servorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98293](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98293)

hibitorium, ita ut omnes, qui non prohibentur, matrimonium contrahere possint, c. *Cum apud*. 23. de *spou. al. Gl. hic V. Liberum.*

IX. Ad tertium quæsitum responderetur in eod. c. *in fine*. Quod si virum, vel uxorem leprosam fieri contingat, & infirmus à sano debitum conjugale exigat, iuxta generale præceptum Apostoli, quod exigitur, solvendum est, cum nulla in hoc casu exceptio inveniatur.

Notandum 1. Ex præcepto Apostoli 1. ad Corinth. 7. V. 3. Uxori vir debitum reddat, & similiter uxor viro: tenetur etiam coniux leprosi ei reddere debitum carnale, quia præceptum hoc est generale, ideoque generaliter intelligendum, *Gl. hic V. Generali præcepto*, cum neque Christus, neque Apostolus, neque Pontifex hic ullam exceptionem addiderit de leprosis, sicut Christus excepit causam fornicationis. Id verò limitatur, nisi debiti redditio cedat conjugii sano reddenti in notabile damnum, ut si iudicio Medicorum, propter morbum lepræ imminet conjugii sano grave infectionis periculum, tunc enim potest coniux immunis à lepra separare se à coniuge leproso, quoad totum, eique debitum denegare, ut docet *Sanch. l. 9. de debito conjugali dis. 24. num. 17.* & alij Theologi communiter. Ratio est, quia nullus censetur se per matrimonii contractum obligare velle ad reddendum debitum, nisi talvā individui incolumitate, quia ordo charitatis, quæ à se ipso incipit, postulat prius propriæ indemnitati consuli, quam alterius, *Sanch. c. l. n. 2.* Idemque dicendum, si alter coniux morbo gallico laboret, vel alio contagioso, non enim tenetur coniux sanus debitum ei reddere, cum periculo notabilis infectionis, quia est eadem ratio, ac de lepra, *Sanch. c. l. n. 18.*

Notandum 2. Si lepra matrimonium præcessit, neque alter coniux illam ignoravit, tunc tenetur sanus leproso debitum conjugale reddere, quia per contractum matrimonij antea se ad hoc obligavit, adeoque sibi tale periculum infectionis imputare debet, neque excusatur à reddendo debito, *Sanch. cit. dis. 24. n. 22.*

Notandum 3. Excusatur tamen etiam coniux sanus, quando periculum infectionis cessat, à debito reddendo, propter nimium horrorem ortum ex accessu ad conjugem leprā, vel alio morbo horrorem causante infectum, quia nemo potest ad impossibile obligari, *Reg. Jur. 6. in 8. Sanch. cit. dis. n. 21.*

X. Sed jam ulterius quaeritur, utrum coniux sanus teneatur etiam cum leproso assidue cohabitare? Resp. si ex assidua cohabitatione sequitur probabile periculum notabilis infectionis, non tenetur cohabitare, ut ex dictis patet, alias verò tenetur, quia per contractum matrimonij obligantur Coniuges ad reddendum debitum, & cohabitandum, à qua obligatione eximuntur propter periculum gravis contagionis ortæ ex morbo alterius conjugis, ergo quando periculum hoc non subest, manet obligatio ad cohabitandum, *Sanch. cit. dis. 24. n. 29.* Ex quo infert, quod nunquam coniux sanus cohabitare teneatur conjugi leproso, iacendo in eodem lecto, quia ex eo semper sequitur periculum infectionis: an autem saltem cohabitare debeat in eadem domo, id iudicio Medicorum relinquendum est, utrum ex ea cohabitatione periculum gravis infectionis, spectatis circumstantijs, sequatur, an non?

TITVLVS IX.

DE CONJVGIO SERVORVM.

I.

Liud impedimentum matrimonij est error servilis conditionis, de quo agitur in hoc Tit. An, & quatenus illud impediat? Est autem hic sermo non de servis adscriptitijs, qui glebæ, seu prædio colendo perpetuo sunt addicti, ita ut inde recedere non possint, & insuper omnes redditus prædiorum, dempns tantum expensis, & necessario victu, dominis suis reddere debent, & quamvis ad certas operas, seu servitia dominis prædiorum præstanda teneantur, sunt tamen verè liberi, adeoque validè, & licitè matrimonium contrahere possunt, etiam sine consensu Domini, & nati ab adscriptitijs huiusmodi appellantur Originarij, ut docet *Abb. in c. 2. de Iudæis*. Verum in hoc tit. agitur de mancipijs, seu servis propriè dictis, qui non sunt liberi, & quos dominus vendere potest,

Sanch. libr. 7. dis. 19. num. 1.

Tomus IV.

§. I.

An servus possit licitè, & validè contrahere matrimonium, invito, vel ignorante domino, & quæ ratione error status, seu conditionis servilis dirimat matrimonium, & quo iure?

II. ASSERTIO I. Servus etiam invito, & contradicente domino licitè matrimonium contrahere potest, illudque tenet, quamvis nihilominus debita, & consueta servitia domino exhiberi debeant, ut constat ex c. *Dignum. 1. h. t.* Ubi Pontifex Hadrianus super hac re consultus rescribit: Sicut iuxta Apostolum (ad Galatas. 3.) in Christo JESU, neque liber, neque servus à Sacramentis Ecclesiæ est removendus: ita nec inter servos (nec etiam inter liberum, & ancillam, si scienter contrahere voluerint, *Gl. hic V. Inter servos*,) debent matrimonia

N 2

monia

monia prohiberi, quæ si dominis contradicentibus, & inivitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propterea dissolvenda: debita tamen, & consuetæ servituti debent nihilominus proprijs dominis exhiberi. Ratio hujus Constitutionis est, quia matrimonium jure naturæ, & divino concessum est homini in remedium concupiscentiæ, ut vitarentur fornicationes, & alia flagitia carnis, & ob bonum publicum ad propagationem naturæ humanæ, hoc autem jus non potest à dominis servis auferri, quia jus hominis ad contrahendum matrimonium est jus potius ipsius naturæ humanæ ad suam propagationem, & conservationem, quam jus privatum cujuslibet individui, ergo non potest servis auferri à dominis: unde dicitur in hoc cap. nullatenus inter servos prohibenda esse matrimonia, ne sine consensu domini ineantur, quin imò graviter peccant domini contra iustitiam, impediendo positivè servos, ne matrimonium ineant, quia faciunt contra jus illis concessum à natura, cum enim servi sint in hoc sui juris, nec domino subdantur, injustè dominus interdiceret eis, ne suo jure utantur, *Sanch. l. 7. de matr. disp. 21. n. 3. & 5. ubi n. 6. addit, non posse dominum, tutâ conscientiâ, punire servum, quod matrimonium, eo invito, inierit, cum usus sit jure suo, & nihil deliquerit. Neque verò etiam per Jus civile potuit abrogari jus naturale, & Divinum, quo matrimonium est institutum in officium naturæ, ad sobolis procreationem, & ad mutuam viri, & feminae societatem, *Azor. p. 2. Instit. l. 2. c. 38. q. 4.**

III. Ubi præterea notandum. Servus Christianus, qui scilicet baptizatus est, potest omnia Sacramenta suscipere, quæ suscipientis causâ conferuntur, ut est Baptismus, Eucharistia, Pœnitentia, & alia Sacramenta, etiam matrimonium, quia cum Edictum de matrimonio non contrahendo sit prohibitorium, nullus ab eo excludi debet. Ratio redditur in textu, quia in Christo, id est, in fide Christi suscipienda apud DEUM, nulla est differentia generis, conditionis, aut sexus, sed omnes, sive Judæi, sive Græci, sive masculi, sive feminae, unum sunt Corpus Mysticum, scilicet Ecclesiæ, cujus Caput est Christus, prout hunc locum explicat *Menoch. in c. 3. ad Gal. Pers. 28.* & ideo nullus Christianus excludi debet à Sacramentis Ecclesiæ, quæ sunt omnibus Christianis communia: non tamen servi eximuntur à potestate dominica, sed ad debita, & consuetæ servituti præstanda dominis compelli debent, *Gl. hic V. A Sacramentis*: excepto tamen Ordine, quia nullus servus debet ordinari, sine domini consensu *c. Consiluit. 5. de serv. non ordin.* & alibi dictum. Verum de servis, qui nondum baptizati sunt, nihil potest disponere Ecclesiæ, vel Jus Canonicum, & ideo illi subsunt dispositioni Juris Civilis, secundum quod servis interdictum est matrimonium, *l. 3. C. De incest. nupt. & Instit. de nupt. in princ.* quia pro mortuis civiliter habentur: hoc tamen per Jus Canonicum quoad servos Christianos, est correctum, quod in hac re prævalet, & servandum est, quia leges Civiles nihil possunt disponere circa matrimonium, *Alex. de Novo hien. 7. Azor c. l.*

IV. ASSERTIO 2. Error conditionis servilis, quando scilicet homo liber contrahit matrimonium cum ancilla, quam ignorat esse ancillam, vel libera cum servo, quem nescit esse servum, reddit

irritum matrimonium, prout colligitur ex *c. Proposit. 2. h. t.* Nam cum quidam vir mulieri M. cum qua diu cohabitavit, notam servilis conditionis obieceret, asserens illam esse ancillam, quam liberam esse putabat, quando eam in uxorem duxerat, ideo re delatâ ad Papam Alexandrum. III. is mandavit, ut si constiterit, quod idem vir prædictam mulierem, postquam audivit illam esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum, monitione præmissâ, compellat, ut eam, sicut uxorem maritali affectione tractet: si verò aliter fuerit, & sententia divortii proferatur, mulieri pecuniam restituat, quam illi pro dote viro concessit.

Ratio autem, cur hoc impedimentum servilis conditionis, sive servitutis dirimens matrimonium sit inductum, est, quia is error valde repugnat bono matrimonij: & inprimis quidem adversatur bono Sacramenti, & individuae societati, & cohabitatio conjugum, quia servus debet servire domino, ibi que habitare in domo ipsius, qui potest illum mittere ad partes remotas, ibique vendere: deinde adversatur bono fidei conjugalæ, quia non potest proli reddere debitum conjugii, sed non nisi quando evaserit, & postquam satisfecit obsequijs, ad quod domino est obstrictus: denique adversatur etiam bono prolis, quia non poterit eam commodè alere, ut omnia, quæ laboribus, seu lucris acquirit, domo acquirat, nec poterit etiam prolem bene educare: & ideo merito Ecclesiæ irritavit talia matrimonia, *Sanch. libr. 7. de matr. disp. 19. n. 2. ubi n. 3. id addit, quod etiam si libertas, non sit perpetua, sed ad certum solum tempus v. g. ad biennium concessa, ut eo elapso, servus in pristinum servitutem redeat, tunc matrimonium tamen cum ignorantia servilis conditionis, & quidquid interim agit, id est, si servus, nec potest liberè tradere potestatem sui corporis alteri, nec ad Ordines promoveri.*

V. Porro pro explanatione *cir. c. 2.* Notandum, si queratur, an & quando, ratione conditionis servilis, vitietur matrimonium, tum distinguendum. Vel enim contrahit quis matrimonium cum ancilla ignorans illam esse talem, sed putans esse liberam, tunc matrimonium non tenet, *c. 2. hic & ibi Gl. Liberam*: idque propter errorem, qui consensum claudit, *l. Si per errorem. 15. ff. de jurisdict. ubi dicitur, Cum non consentiant, qui errant, quid enim tam erroneum est consensui, quam error, qui imperitiam ducit, nisi sequatur ratihabitio expressa per novum consensum matrimonialem ejus, qui ignorabat alterum esse servum, vel saltem ratihabitio tacita, quia carnaliter servam postea cognovit, tunc enim matrimonium quod antea nullum erat, reconvalescit, *cir. c. 2. h. t. Canis. in cit. c. 2. n. 3.* Vel quia sciens alterum esse servum, vel ancillam, cum eodem, vel eadem contrahit matrimonium, & tunc illud tenet, *cir. c. 2. h. t.* quia Jus Canonicum irritat solum matrimonium, si liber contrahat cum ancilla, vel libera cum servo, & liber ignoret alterum esse servum, ut constat ex *c. 2. & 4. h. t.* Ratio autem, ob quam hoc tenet Ecclesiæ, ea est, ut refarciat gravem injuriam illi libero ignoranti conditionem servilem alterius, & magnam contractus inæqualitatem, quæ ratio non habet locum, quando liber scit alterum esse servum.*

cum quo contrahit, tunc enim cessat error, & contrahens non decipitur, & remittit jus suum, c. *Si quis*, 2. & c. *seq.* & c. *Si famina* §. *caus.* 29. q. 2.

Notandum 2. Et si error servitutis, si quis contrahat matrimonium cum ancilla, quam ignorat esse servam, vitiat matrimonium, ut dictum: non tamen error circa qualitatem personæ, ut si quis contrahat cum ea, quam per errorem existimavit esse nobilem, vel virginem, vel divitem, vel bonam, cum non esset, dirimit, vel irritum reddit matrimonium, *caus.* 29. q. 1. tota, ubi dicitur: Error fortunæ, & qualitatis conjugij consensum non excludit; error vero personæ (quando quis putatur esse Virgilius, & ipse est Plato) vel conditionis (quando putatur esse liber, qui est servus) conjugij consensum non admittit, *Covarr. in 4. Decret. p. 2. c. 3. §. 7. n. 1.* in fine, & dictum supra *Tit. 1. hoc libro. sec. 6. §. 3. n. 160.* & *seq.* Ratio diversitatis est, quia error conditionis servilis contingit circa ea, quæ sunt de essentia matrimonij, & ad illius substantiam pertinent, nempe circa ipsam mutuum, & liberam corporum traditionem, servus enim, vel ancilla non habet potestatem corporis sui, cum sit subiectus, vel subiecta potestati domini sui, & ideo non potest librum usum corporis sui alteri tradere; quod non est in errore aliarum qualitatum, cujusmodi sunt, quod sit nobilis, dives, virgo &c. Nam est servitus per se substantiæ matrimonij non repugnet, obstat tamen ejus causæ, nempe libertati consensu, *Covarr. c. l.*

Notandum 3. Matrimonium, quod liber contraxit cum ancilla, ignorans illam esse servam, sit validum, si post scientiam servitutis, carnalem copulam cum illa habeat, ut constat ex hoc c. Verum quia hodie post Concilium Trident. *Seff. 24. de ref. matrim. c. 1.* non sufficit ad matrimonium contrahendum præsumptus consensus, qualis habetur per subsequentem copulam, nisi post sublatum impedimentum, novus consensus, coram Parocho, ac testibus, interveniat, ideo quoad hanc partem, nunc non habet locum dispositio hujus cap. in locis, ubi Concilium Trident. est promulgatum, & receptum, ac proinde vir, qui liberè contraxit matrimonium cum ancilla, ignorans illam esse ancillam, etiam si postquam hoc scivit, eandem carnaliter cognoscat, non potest compelli, ut eam tanquam uxorem maritali affectione tractet, *Barbof. in cit. c. 2. n. 5.* & alii apud ipsum.

Notandum 4. Judex Ecclesiasticus potest judicare inter laicos, super dote restituenda, quia dos est accessorium matrimonij, de qua judicare est Ecclesiæ, *Abb. hic. n. 4. & Alex. de Nevo. n. 5.* Porro dos restituenda est ancillæ, vel pecunia pro dote, seu loco dotis data, si matrimonium dissolvatur per sententiam divortij, *Gl. fin. hic*, quia ubi non est matrimonium, non est propriè dos, *Hostiens. hic in fine.*

VL ASSERTIO 3. Non omnis error servilis conditionis reddit matrimonium invalidum, sed quando talis est error, ut fiat deterior conditio errantis: secus, si constituatur in digniore, vel pari conditione. Quando igitur per conditionem servilem redditur deterior conditio errantis, ut quia credidit mulierem, cum qua contraxit matrimonium, esse liberam, cum esset ancilla, tunc error vitiat matrimonium, & irritum erit, juxta c. 2. *h. t.* Quidam verò

est error conditionis melioris, ut cum liber contrahit matrimonium cum libera, quam putavit esse ancillam, nam talis errat quidem, quia unam pro alia putat: non tamen ob hujusmodi errorem matrimonium redditur nullum, quia etsi scivisset illam esse liberam, verisimilius cum illa contraxisset, cum per hoc conditio errantis fiat melior, nec respectu suæ conditionis, possit dici deceptus, cum liber duxerit liberam. Similiter si servus contrahat matrimonium cum ancilla, quam putabat esse liberam, valet matrimonium, nam conditio servi contrahentis non fit deterior, cum contraxerit cum æquali suæ conditionis, nec respectu suæ conditionis fuit deceptus, *Sanch. cit. dis. 19. n. 23.* & alii apud ipsum.

VII. Sed jam ulterius quaeritur, utrum error conditionis servilis dirimat matrimonium jure naturali, an verò solum Jure Ecclesiastico? Duplex est sententia. Prima est, quamvis servitus non præstet naturale impedimentum matrimonio ineundo, sicut naturalis impotentia ad copulam conjugalem, adeoque validum sit matrimonium servorum inter se, & matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum servo, si non ignoretur servilis conditio, sed cognita sit, ut supra dictum: Attamen error servitutis ita obstat matrimonio, ut jure naturali illud reddat irritum, quam sententiam tenet *Silvest. V. Matrimonium. 6. q. 1.* & alii apud *Sanch. cit. dis. 19. n. 15.* quia hoc impedimentum non videtur à SS. Canonibus de novo introductum esse, sed solum approbatum, quod antea semper receptum erat, ac proinde verisimile est, per errorem servilis conditionis matrimonium jure gentium irritum esse, cui sententiæ videtur etiam favere *Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 2. n. 3.* & est sententia probabilis.

VIII. Verum contraria sententia, quod error servilis conditionis, solo Jure Ecclesiastico, quamvis antiquissimo, irritat matrimonium, est communiter magis recepta inter DD. apud *Sanch. cit. dis. 19. n. 16.* Ratio est, quia non videtur irritum jure naturæ, cum non sit contra substantiam matrimonij, nam servitus non tollit, vel impedit absolute, & simpliciter liberum usum matrimonij, sed solum pro eo tempore, quo dominus justè, & rationabiliter servum occupat in suis servitiis, & ministeriis, quod non adversatur substantiæ matrimonij, prout hoc à natura institutum est, quia adhuc habet servus absolutam potestatem tradendi suum corpus alteri, & est obligatus ad reddendum debitum, si legitimum impedimentum non obstat. Idque confirmatur 1. quia Ecclesia matrimonium à libero scienter contractum cum servo, vel serva, non irritat, sed solum cum contrahitur ignoranter, & per errorem, ut patet ex c. 2. & 4. *h. t.* Si autem servitus jure naturali dirimeret matrimonium, æquè dirimeret, non solum si ignoranter, sed etiam si scienter contraheretur, quia non magis repugnaret matrimonio servitus ignorata, quam cognita: sed hæc non repugnat, ergo nec illa: quia matrimonium secundum se solum exigit traditionem sui corporis ad usum generationis, qui spectato cujusque statu commodè haberi potest. Confirmatur 2. quia quamvis qui interveniente errore servitutis, contrahit matrimonium, aliquo modo, & secundum quid involuntariè contrahat, in quantum si conditionem

servitutis præsciret, non contraheret; simpliciter tamen, & absolute talis contractus est voluntarius, quia simpliciter in hanc determinatam personam consentit, adeoque est verus, & validus contractus, spectato solo jure naturæ. *Sanch. c. l. n. 16.* Quamvis igitur juri naturali valde sit conforme, ut talis error matrimonium dirimat, non est tamen hoc jure irritum.

IX. Hinc sequitur, secundum posteriorem sententiam, matrimonium inter infideles initum, cum errore servitutis, esse validum, nisi per legem specialem illorum irritetur, quia leges Ecclesiasticæ non possunt tale matrimonium irritare, quibus infideles non subiciuntur: at verò secundum priorem sententiam, quæ etiam probabilis est, non valebit tale matrimonium, quia jure naturæ est irritum, cui etiam infideles subiciuntur, *Sanch. c. l. n. 17.*

X. Prædictis addendum, si dominus proprium servum, vel ancillam tradat in matrimonium personæ liberæ ignoræ servitutis, nec eam detegat, vel sciens eos contrahere, cum tali errore, studio taceat, eo ipso talis persona servituti subiecta libertatem consequitur, sive masculus sit, sive femina, ut constat ex *Aush. Ad hoc, C. de Lat. libert.* quia hoc ipso talis servus, vel serva manu mittitur à domino, & fit liber, vel libera, favore matrimonii, & illud consistit, *Sanch. l. 7. de matr. disp. 20. n. 1. & 5. & n. 14.* de quo plura videri possunt apud eundem.

XI. ASSERTIO 4. Quia error servilis conditionis dirimit matrimonium contractum, ideo si liber contraxit cum ancilla, quam ignoravit esse ancillam, & postquam id scivit, in illam, nec expressè, nec tacitè consensit, separandum est matrimonium, & talis cum alia contrahere poterit, prout statuitur in *c. Ad nostram. 4. & ult. h. t.* Nam cum quidam miles contraxisset matrimonium cum quadam muliere, postea opposuit illi, coram Legato Sedis Apostolicæ, quod esset ancilla, ideò que Legatus eos propter errorem conditionis servilis ab invicem separavit. Relatum hoc fuit ad Papam Innocentium III. qui mandavit, ut si constiterit, quod miles ignoranter contraxerit cum ancilla, & postquam illius conditionem rescivit, nec factò (carnaliter illam cognoscendo, *Gl. hic V. cod.*) nec verbo, in eandem consenserit, & propterea per Legatum fuerit ab ejus consortio separatus, liberam illi cum alia contrahendi, Auctoritate Apostolicâ, facultatem concedat.

XII. Ubi notandum 1. rectè in casu hujus c. Cardinalis Legatus separavit hoc matrimonium, quia illud fuit irritum, ob defectum legitimi consensûs, ex parte viri, errantis enim nullus est consensus. Quod si liber matrimonium ignoranter contraxit cum ancilla, sed nihilominus eam vult pro uxore habere, illa cogenda est ab Ecclesia stare matrimonio, si nondum alteri legitime nupsit, *Navarr. in man. Prælat. c. 22. n. 33. Fagn. hic n. 7.*

Notandum 2. Ad ratificationem actûs nulli necessariò requiritur, ut ratificans sciat illum esse nullum, non enim potest haberi ratum, quod ignoratur, *l. Mater. 19. ff. de inoffic. testam. junct. Gl. margin. lit. A.* Ubi ait, renunciare nemo videtur juri, quod ignorat, & colligitur ex hoc cap. ibi: *Postquam intellexit conditionem illius, h. t.* quod procedit,

si nullitas cognita verisimiliter retraxisset ratum habentem ab actu gerendo, eò quod alioquin fieret deterior conditio errantis, aliàs secus. Sicut si receptio non inducitur, si taceantur ea, quæ et si Princeps cognovisset, eum non retraxissent à gratia concedenda, *Fagn. hic n. 12. & 2. seqq.*

XIII. Notandum 3. Matrimonium ab initio nullum, ob errorem conditionis servilis, postquam constat de illius nullitate, ratificatur per supervenientem consensum verbis expressum, vel factum est, per copulam subsequenter, nam ipso facto consentit, qui contraxit matrimonium cum aliquo, et invalidè, si postea illam carnaliter cognoscat, quævis nullum verbum proferat. *Gl. hic V. Ne facta.* Requiritur tamen, ut tractatus de matrimonio, & sponsalia de futuro præcesserint, alioquin ex carnali copula non probatur conjugaliter consensum, est enim signum æquivocum, cum possit fieri affectu maritali, vel fornicatio, quamvis Ecclesia tunc presumat affectu maritali factam esse copulam, atcludendum delictum, *Hosiens. hic V. Consensum. Ioann. Andr. n. 7. Covarr. in 4. Decret. p. 1. c. 4. n. 1.* Verùm hæc procedunt de jure antiquo Romano, non autem hodie, post Concilium Tridentinum, quod irritavit matrimonia præputa, & clandestina *Seff. 24. c. 1. de reform. mar. & m.* proinde hodie per copulam carnalem subsecutam non confirmatur matrimonium ab initio nullum aliàs dictum.

Notandum 4. Si conjux liber petat dissolvere matrimonium, ob conditionem servilem alterius conjugis à se ignoratam, quia dedit ancillam, quæ putavit esse liberam, tunc onus probandi illam ignorantiam non incumbit conjugi alleganti ignorantiam servitutis, sed conjugi servilis conditionis, cumbit onus probandi scientiam suæ conditionis altero, sive quod alter sciverit se esse servum, & servam, ignorantia enim liberi præsumitur, & contrarium non probatur, & sic probatur ignorantia, eo ipso, quod non probatur scientia, quæ alieno facto non præsumitur scientia, sed ignorantia juxta *Reg. Jur. 47. in 6. præsumitur ignorantia scientia non probatur, Hosiens. in c. ult. hic n. 3. Ioann. Andr. n. 7. Abb. n. 6. Alex. de Navon. 5. Sanch. de matr. cit. disp. 19. n. 8.* quod tamen limitandum est, nisi conditio servilis alterius, tempore contractus matrimonii, esset communiter nota in eo loco, quia præsumitur quivis scire ea, quæ aliis ibi communiter innotuerunt, *Abb. c. l. & Sanch.*

§. II.

An, & quando proles, quoad libertatem, & servitutem, sequitur conditionem, non matris, sed patris?

XIV. De hoc agitur in *c. Licet. 3. h. t.* Ubi casus proponitur: quædam mulier contraxit matrimonium cum aliquo, de quo dicebatur, quod esset servus cujusdam Monasterii, à quo mulier petebat separari, eò quod ignorabat esse servum Monasterii, tempore contractus ma-

trimonii. Sed vir replicabat, quod secundum legem, seu consuetudinem Provinciae, conditionem patris sequi debeat, qui tempore mortis pro libero se gerebat, & jam elapso decennio, nec suo, nec patris nomine, status controversiam unquam passus fuerit. Consultus Papa Urbanus III. respondet, ratione temporis, & favore libertatis, pro parte viri, securius judicandum esse, & sic mulier remanebit cum viro, cum quo, tanquam libero matrimonium contraxit.

XV. Pro explicatione hujus cap. notandum 1. quamvis de Jure communi partus sequatur conditionem matris, quoad libertatem, & servitutem, ita ut si mater sit libera, vel serva, partus quoque censendus sit liber, vel servus, licet pater sit liber, c. fin. de serv. non ordin. & Insti. de Jure person. §. Servi autem. Veruntamen valet statutum, vel consuetudo legitime praescripta, ut proles sequatur conditionem, non matris, sed patris, ita ut si solus pater liber sit, vel servus, etiam liberi sint liberae conditionis, vel servilis, non attentata conditione matris, an haec libera sit, vel serva, ut constat ex hoc c. Abb. hic n. 2. Ubi ait, hanc consuetudinem in multis locis vigere, quia cum res haec descendat ex Jure humano, potest ei derogare consuetudo, c. fin. de consuet. Sanch. libr. 7. de matr. dif. 24. n. 9.

Notandum 2. Valet matrimonium liberi initum cum ancilla, ignorata conditione servili illius, si elapsus sit decennium, ex quo ancilla illa est in possessione libertatis, ut colligitur ex hoc cap. quam-

vis non requiratur decennium, sed sufficiat quinquennium, ut tradit Gl. hic §. Decennium, per l. 1. & l. Si pater. 7. C. Ne de statu defunctor. Nam quod hic dicitur de decennio, ad factum pertinet, quia de facto decennium excurrebat post mortem defuncti, non quod quinquennium non sufficeret, Gl. hic §. Decennium. Quod si ante matrimonium initum cum ancilla, illa jam legitime praescripserit libertatem, matrimonium esset legitimum, idque verissimum esse ait Sanch. l. 7. dif. 19. n. 6. quod esset matrimonium liberi cum liberta, id est, cum ea, quae ancilla fuit, jam tamen libertate gaudet, tale enim matrimonium valet, quia cum non sit initum cum errore conditionis servilis praesentis, is error non obstat valori matrimonii, Sanch. cit. dif. 19. n. 10.

Notandum 3. Favore libertatis in dubio judicandum est pro libertate, quia ejus favor est maximus, c. fin. de re judic. Cum ergo in casu hujus cap. vir iste per decennium se pro libero gesserit, nemine quidquam contra illum opponente, merito liber judicatus fuit. Quod si pater ipsius gessit se pro libero, tempore mortis, & quinquennium postea elapsus sit, intra quod nec ex persona patris, nec ex propria ipsius filii, ipsi mota fuit quaestio status, censendus est liber, quia intra illud tempus praescriptum fuit contra servitutem, idque in favorem defuncti, & praecipue libertatis statutum est, Abb. hic in fine, multa enim statuta sunt favore libertatis contra juris rigorem, ut notat Gl. fin. hic.

TITVLVS X.

DE NATIS EX LIBERO
VENTRE.

Quia error servilis conditionis viciat matrimonium, ut patet ex dictis Titulo praecedente, indeque saepe fit, ut dubitetur, utrum natus ex libero ventre, seu matre censendus sit servus, an liber, ideo hic Titulus subjungitur, in quo de hoc agitur.

I.

Continet iste Titulus unic. cap. quod incipit Indecens, in quo deciditur quod natus ex libera matre, vel liberta sit liber, ubi talis casus proponitur: Cum quaedam Ecclesia manumississet ancillam suam, quae postea liberos susceperat, Ecclesia illa volebat eos revocare in servitutem: sed ancilla conquesta de hoc apud Papam, ostendit illi instrumentum manumissionis suae. Quia vero indecens est, ut filii progeniti ex libera, vel liberta ad servitium Ecclesiae retrahantur, ideo praecipit Pontifex Gregorius I. ut si ex parte Ecclesiae, nulla producantur documenta, per quae instrumentum manumissionis ab Ecclesia concessa refellatur, Episcopus loci Ecclesiam illam a molestatione mulieris, sine aliqua retractatione, committat: durum enim est, ut si alii pro mercede (id est, pro remuneratione, Hostiens. hic) tribuant li-

bertates, ex ab Ecclesia, à qua tueri, seu defendi debent, revocentur.

II. Notandum 1. Filii, seu liberi legitime nati quoad familiam, nobilitatem, & dignitatem, seu honores, sequuntur conditionem patris, non matris, l. Cum legitima. 19. & ibi Gl. ff. de statu homin. Ratio est, quia proles esse recipit à patre, tanquam à causa efficiente principali, & nobiliori principio suae substantiae, & ideo quoad ea, quae ad esse, & familiam pertinent, & quae ei annexa sunt, sequitur patrem, Sanch. l. 7. de matrim. dif. 24. n. 1. Ubi addit, quod verè nobilis sit, qui ex utroque parente nobili descendit. Verum quoad statum libertatis, vel servitutis liberi conditionem matris sequuntur, ita ut natus ex ancilla sit servus, etsi pater liber sit, vel liber, si mater sit libera, etsi pater sit servus, quia partus ancillae matris conditionem sequitur, non statum patris, l. Partum. 7. C. de rei vindic. Abb. hic n. 3. Sanch. cit. dif. 24. n. 8. Sufficit autem, si mater,